

РОЛЬ БІБЛІЙНИХ АЛЮЗІЙ У НОВЕЛІ Т. ГАРДІ «ТРАГЕДІЯ ДВОХ АМБІЦІЙ»

Росстальна Олена Анатоліївна

*Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
Україна*

Новела Т.Гарді «Трагедія двох амбіцій» (A Tragedy of Two Ambitions, 1888) – один з багатьох творів письменника, в якому зло постає як явище, що воно породжене класовими упередженнями героїв [4, с. 24]. Через схожість тематики різножанрових творів Т.Гарді Е.Блунден називає «Трагедію двох амбіцій» «привидом романів» письменника [2, с. 205]. Проте визначною рисою новели вважаємо не тільки її тематичну спорідненість з великими епічними творами митця, а й низку образів-символів і біблійних алюзій. К.Бреді акцентує особливу роль біблійного тексту для розуміння задуму «Трагедії двох амбіцій», а Р.А.Фіррор називає важливими складниками твору так звані «ознаки драми» [4, с. 26]. Проте комплексний аналіз новели включає багато інших аспектів, що залишилися поза увагою дослідників, а відтак вимагають вивчення.

Головні герої твору – брати Джошуа та Корнеліус Голборо – сини сільського слюсаря-пияки, який після смерті дружини спустив з рук усі гроші, що мали стати заporукою майбутнього дітей. Прагнення братів здобути освіту та стати священиками частково викликано амбіціями матері, яка протягом багатьох років відкладала кожен копійку, щоб зібрати мінімальну оплату для навчання у коледжі.

Поставивши за мету покращити становище в суспільстві через церковну кар'єру, Голборо розривають усі зв'язки з людьми свого кола. Вони не спілкуються з односельцями, не граються з однолітками, натомість проводять більшість часу за вивченням латини та грецької й перекладами біблійних текстів. Єдиним «зв'язком» з навколишнім світом та близькою для братів людиною є сестра Роза, яку вони люблять понад усе. Життєрадісність дівчини контрастує зі стриманістю та суворістю Джошуа та покірністю Корнеліуса. Відмінність братів та сестри підкреслюється протиставленням темних та світлих кольорів, які оповідач використовує, щоб схарактеризувати героїв. Так, Роза зображується у новелі як дівчина «with her bright eyes, brown hair, flowery bonnet, lemon-colour gloves, and flush beauty». Натомість брати описуються оповідачем як «pale, rather harsh, and arid as a clinker» [6, с. 57].

Ставлення братів до сестри набуває особливого значення на тлі семантики імені героїні. Роза – квітка, яку пестять та доглядають Голборо. Завдяки опікуванню братів молода та вродлива дівчина отримує гарну освіту в Англії та за кордоном, набуває світського лоску та витончених манер. У розмові з молодшим братом Джошуа підкреслює, що його амбіції багато в чому пов'язані з потенційно вдалим шлюбом сестри.

Розрахунки старшого брата виявилися правильними. Краса та невимушеність Рози полонили серце заможного молодого вдовця Альберта Феллмера. Аналогія зі сном, яку проводить чоловік (безрадісне життя після смерті дружини), від якого він пробуджується з появою дівчини, означає, що герой вступає у нову фазу життя, яка завершиться щасливим шлюбом і народженням сина-спадкоємця.

Перешкода здійсненню планів братів Голборо – пияцтво батька – викликає ненависть синів та стає постійною проблемою. Старий Голборо з'являється у житті родини перед кожною важливою справою, як-то вступ до коледжу та заручення Рози. Проте спроби позбутися старого та його дружини-циганки – ганебної для англіканського священика рідні, як обґрунтовує Джошуа у листі до брата, – є намаганням позбавитися не просто батька-п'яниці, а свого соціального походження. Переконаючи брата відправити батька до Канади, Джошуа у листі чітко окреслює власні пріоритети, в яких не має місця родичам із сумнівною репутацією. «To succeed in the Church, people must believe in you, first of all, as a gentleman, secondly as a man of means, thirdly as a scholar, fourthly as a preacher, fifthly, perhaps, as a Christian, – but always first as a gentleman, with all their heart and soul and strength» [6, с. 60], – пише герой. У його системі цінностей перше місце посідає статус, а останнє – мораль. Така зміщено-хибна розстановка пріоритетів не просто для священика, а й для пересічної людини якнайкраще характеризує Джошуа Голборо. Саме старший брат ініціює всі активні дії в житті родини: вступ до теологічного коледжу, перебування Рози у школі та її від'їзд до Брюсселю, знайомство дівчини та Феллмера, відправлення батька та його дружини до Канади тощо. Він будь-що хоче зайняти вищу сходинку соціальної драбини. У найсміливіших мріях чоловік бачить себе єпископом. Заради цього він готовий знищити будь-які перешкоди на своєму шляху. М'який та апатичний Корнеліус не має таких грандіозних планів і стає заручником амбіцій старшого та через відсутність власної ініціативи змушений підкорюватися. Корнеліуса цілком задовольняє скромна посада шкільного вчителя, але він не наважується протистояти планам Джошуа та крокує за старшим братом.

Драматична напруга стосунків між братами досягає максимуму в сцені утоплення батька. Джошуа утримує Корнеліуса від порятунку старого Голборо, який, будучи добряче напідпитку, впав у ставок. Таким чином Корнеліус стає співучасником вбивства. Джошуа пристрасно переконує брата у правоті їхнього вчинку. Здійснюючи своєрідну помсту (Джошуа дізнається від батька, що є незаконно народженим, адже старий Голоборо взяв шлюб з матір'ю вже після його народження), чоловік одночасно позбавляється свідчення власного сорому й буцімто звільняє родину. Як і в попередніх міркуваннях про добробут родини Джошуа маніпулює формами займенників «ми» та «я», тим самим виступаючи від імені брата та сестри. Старший брат використовує Корнеліуса та Розу, щоб втілити в життя свої амбіції. Пізніше, коли Корнеліус пропонує розповісти сестрі про сподіяне, Джошуа так саме закликає брата мовчати заради збереження їх репутації. Він так і не зміг досягнути простої істини: навіть найблагородніша мета не виправдовує жорстоких засобів її досягнення.

Антонімічна протиставлення портретних замальовок Рози та братів, по-іншому інтерпретується у фіналі твору. Оповідь про її життя має щасливе завершення. Ставши місіс Феллмер, Роза знаходить своє щастя та народжує сина. Проте саме ця радісна подія, що символічно відбувається на весні (пора відродження та цвітіння), співпадає з розкриттям злочину Джошуа та Корнеліуса. Цей епізод сюжетно споріднює новелу та роман Т.Гарді «Тесс з роду д'Ербервілів» (вбивство братів Голборо та злочин Тесс), проте має низку відмінностей на рівні міфопоетичного потрактування.

Незважаючи на так звані «пом'якшуючі» обставини провини Корнеліуса, брати однаково винні у злочині, який А.Дж. Гверард називав «дуже

переконливе вбивство» [5, с. 106]. Так вважав і Т.Гарді. Перероблюючи новелу для видання 1912 р., письменник додав у текст речення «In their pause there had been time to save him twice over» [6, с. 69], що воно сприймається як своєрідний вирок обом братам.

З часом злочин осмислюється Джошуа та Корнеліусом по-різному. Жахливе підтвердження вбивства – молода тополя, що виростає з палки старого Голборо, – набуває у творі символічного значення. У багатьох культурних традиціях тополя вважалася деревом води (старий Голборо втопився), а подвійний колір листя символізував дуалістичні пари. Так, в греко-римській традиції біла тополя символізувала Єлисейські поля, а чорна – царство Аїда. Тополя – неначе німий свідок злочину – кара для Джошуаша та Корнеліуса. За спостереженням К.Бреді, ця сюжетна деталь була позичена Т.Гарді з легенд Дорсету. Згідно переказу, ясеневе дерево біля ставку Безголового Вільяма виросло з батога, який загубив п'яний поштар, що втопився там [3, с. 118]. Проте тополя – лише перехідний ланцюжок до біблійної символіки, що є важливим елементом твору. Новела відкривається сценою перекладу братами «Послання св. Апостола Павла до євреїв» – одного з розділів Нового Заповіту. Опис змагання братів Мойсея та Аарона з єгипетськими жерцями заради звільнення народу ізраїльського з рабства після завоювання Іудеї містить легенду про легендарний посох Аарона, за допомогою якого він творив дива, доводячи фараону, що є посланником Бога. Випробування з метою довести, що Аарон вартий носити звання первосвященника, – розміщення посохів голів колін народу Ізраїля у шкіні завершується тим, що посох Аарона розквітає та вкривається плодами й квітами мигдалю: «і жезло Ааронове зацвівше, і скрижалі звіта» (9:4) [1, с. 214]. Фінальна сцена твору, коли Корнеліус, дивлячись на молоду тополю, з жахом промовляє: «Ah, we read our Hebrews to little account, Jos!» [6, с. 73] – прозріння молодшого брата. Молоде дерево нагадує чоловіку про посох Аарона та про те, що він є символом справжньої віри.

Утворюючи раму для основних подій твору біблійна історія виступає не тільки елементом композицій твору, а й акцентує проблеми, до яких звертається новела. Стоячи на місці смерті батька, Корнеліус засвоює урок моральності та християнського смирення. «To have endured the cross, despising the shame – there lay greatness!» [6, с. 73] – каже юнак. Молодший Голборо розуміє, що духовну велич можна здобути тільки через страждання, та усвідомлює наслідки скоєного. Все, що здавалося йому важливим, втрачає значущість перед обличчям злочину. Щастя сестри не є виправданням вбивства. Корнеліус усвідомлює зроблене як моральне падіння, але для Джошуа, теж священика, це катастрофа іншого характеру. Його амбіції так і залишаються нереалізованими. За іронією долі Джошуа (ім'я послідовника Мойсея та Аарона, який вивів ізраїльський народ до Священної Землі) розчаровується в церкві. Проте, якщо молодший брат приходив до розуміння того, що головний злочин – відмова прийняти своє походження та нести свій хрест – сором негідних батьківських вчинків, старший Голборо усвідомлює лише хибність обраного життєвого шляху для реалізації своїх амбіцій. На відміну від брата, Джошуа розчаровується не в самому собі, а у своїх надіях, пов'язаних із церквою. Сподівання обох братів обертаються на драму, проте кожен розуміє її по-своєму.

Погоджуючись з думкою К.Бреді, що згадка про «трагедію», зафіксовану в заголовку твору, має іронічне значення, оскільки Голборо не є трагічними героями за визначенням [3, с. 119], ми вважаємо, що фінальна сцена новели

розмежовує братів. Корнеліус ніби виходить з тіні свого харизматичного брата та звеличується над ним, тим самим уподібнюючись героям давньогрецьких трагедій.

Останні рядки твору – «With that contingency to consider in the silence of their nights and days they bent their steps homewards» [6, с. 73] є ремінісценцією фіналу «Втраченого раю» Дж. Мільтона:

*They hand in hand with wandring steps and slow,
Through Eden took thir solitarie way [7, с. 98].*

Спорідненість рядків Мільтона та Гарді підкреслює алюзивність біблійних істин, що вони важливі для розуміння обох творів.

Проблеми соціального характеру, які інтерпретуються Т.Гарді за допомогою символізму художніх деталей, використанню біблійних алюзій та прийому контрастування, переосмислюється у новелі «Трагедія двох амбіцій» як драма окремої особистості.

Список використаних джерел:

1. Біблія : London, 1998. 250 с.
2. Blunden E. Thomas Hardy : New York, 1958. 286 p.
3. Brady K. The Short Stories of Thomas Hardy : New-York, 1982. 235 p.
4. Firor R.A. Folkways in Thomas Hardy : New York, 1962. 357 p.
5. Guerard A.J. Thomas Hardy. The novels and stories : Cambridge, 1949. 177 p.
6. Hardy T. Selected short stories : Hertfordshire, 1996. 180 p.
7. Milton J. Paradise Lost : London, 2016. 212 p.

СВОЄРІДНІСТЬ ПРЕДСТАВЛЕННЯ РЕАЛЬНОГО І ВИГАДАНОГО СВІТІВ У ЗБІРЦІ А. АЗІМОВА «Я, РОБОТ»

Мартинець Алла Михайлівна

*ДВНЗ «Прикарпатський національний Університе імені Василя Стефаника»
Україна*

У сучасній літературі собливе місце посідає фантастика. Ставши об'єктом зацікавлення багатьох письменників, вона видозмінюється, набирає нових смислів, формує нове бачення. Як зазначає Ю. Єгорова «З аналізу робіт дослідників виразно вимальовуються кілька векторів, які визначають особливості жанрової варіативності фантастики. Жанр – Science Fiction, засновником якого був Ж. Верн, виник у другій половині XIX століття. Вперше цей термін (його більш відомий варіант – наукова фантастика) був запропонований англійським есеїстом В. Вілсоном у 1851 році» [5, с. 235].

Створюючи текст фантастичного твору, митці найчастіше презентують читачеві вигадану або вдавану правдивість у зображенні художньої дійсності. У сьогочассі, коли робототехніка почала заповнювати величезну площину буття людини, витісняючи з неї звичніші речі, творчість американського фантаста А. Азімова видається надзвичайно цікавою і важливою.